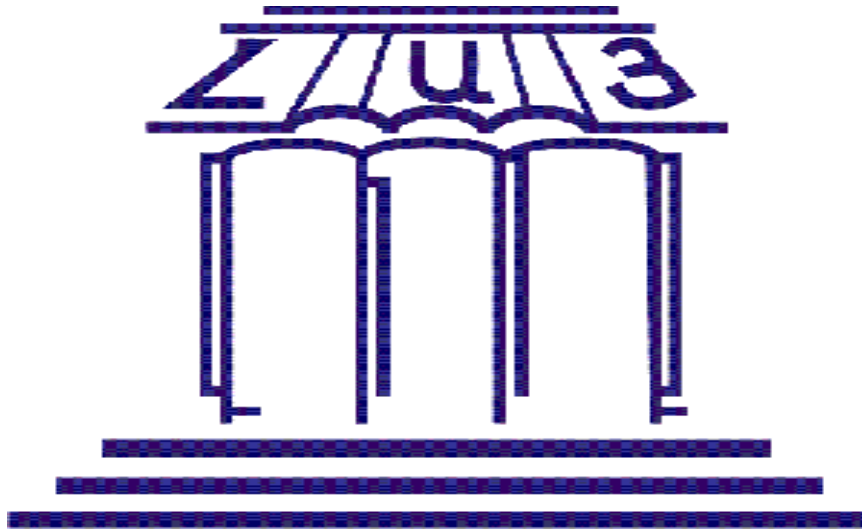

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3222

28

28
R-26

22

2010

2000

2
535
536
9
Պ Ա Ա Տ Մ Դ

ՎՈՍԲՈՐ

№ 537 ա

ՑԵՏՐԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ

№ 261 m.

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐԻՔՅԱՆ

Կոստանդնուպոլիս, Ֆինանսերը

— 1860 —

23150 1/2

16 - 11

5384

38

28

2-96

№ 535 X

№ 536 X

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.

“Մարդս” ի բնէ չար է, մօլար դրուքեան դեմ:

Ո՛րքան աղէկ կ'ըլլար, եթէ մարդիկ իրենց ճշմարտութիւն կարծածը նախ աղէկ մը քննէին, համոզուէին, և յետոյ զայն ուրիշներու ալ յայտնելու ելլէին: Այսպիսի մարդավայել ընթացքով քանի քանի չարեաց առջևը պիտի առնուէր: Որ և իցէ գաղափարի մը ծուռ կամ շետակ ըլլալը ճշմարիտ տրամաբանութեամբ, օրինաւոր դատողութեամբ շատ դիւրաւ կը յայտնուի: Բայց ցաւալի է բնելը թէ՛ այս ընթացքը որքան որ ապահով է, տակաւին կան շատ անձինք, որք իրենց գաղափարը պաշտելու, և անկից բնաւ չի հեռանալու տմարդի վատութեան յանձնառու եղած, այս օրինաւոր և ապահով ընթացքէն որչափ որ կարելի է կը փախչողին: յիմար և խաբէական տրամաբանութեամբ իրենց չի հաւատացածը անգամ, ինքրդինքնուն հաւատացընել կ'ուզեն, և վատ քան զայս, այս բիրտ ընթացքով կ'աշխատեն, որ ուրիշներն ալ իրենց գաղափարակից ընեն: Իսկ աւելի վատաւ

դոյն՝ կան անանկներ, որք իրենց չընդունածը անգամ՝ ամենայն ջանքով ուրիշներուն ընդունել տալու կ'աշխատին . . . Որքան ծաղրելի է դիտելը, որ այս տեսակ վատ ընթացքները շատ կը կրեն ամեն անոնք, որք հեռու տգիտութենէ՝ լուսաւորեալ, քաղաքականացեալ Աշխարհներու մէջ ծնած և կրթուած են . իսկ ընդհակառակը, այնչափ քիչ կը տեսնուի իրենց նախնիքը յարգող, բնական աշխարհներու մէջ ծնածներուն վրայ : Տրամաբանութիւնը մարդկային մտաց այն երևելի հանգամանքը, որքան որ ամենէն ապահով մէկ ստաջնորդ մըն է՝ ճշմարտութիւն մը ստութենէն զատելու, տակաւին այս ընտիր գործողութենէն քիչ անգամ և ապօրինաւոր կերպով գործածողը չի կայ, և շեւտակը խօսելով, խիստ բազմաթիւ են զայն ըստ օրինի չի գործածողները, որոնք մենք ուրիշ մէկու մը չենք կրնար նմանցընել, այլ միայն պարտէս խաչէ՝ անուն երևելի թուաբանին, զոր օր մը իւր աշակերտաց առջև այսպէս կը ճառէր :

Որովհետև երկու անգամ երկուքդ չէ՝ կ'ընէ, հետևաբար մէկ անգամ մէկդ ալ ելիւ . . . աշակերտք համոզուեցան ասոր և երեք ամիսէն վերջը՝ խաղը ու խաչառակը ին իրենց հպարտ դասատուն, անթիւ բազմութեան մը առջև քննութեան օրը . որով և պարտէս խաչէ իւր

վերջին ամսականը տուգանք տալով դպրոցէն վաճառուեցաւ : Որքան հաճելի պիտի ըլլար եթէ տրամաբանութիւնը այսպիսի կերպով ճշակորդ հանողները պարոն ես դիտեմին պատուոյն արժանանային ի զուարճութիւն ամեն իրաւասիրաց :

Մեր Պրատորը չեմ գիտեր ինչ տեսակ տրամաբանութեամբ համոզուելու է թէ՝ « Բարդ » ի բնէ չա՛ր է » զոր ոչ երբէք լուսաւորեալ միտք մը կրնայ ընդունել :

Ամեն երկու ստակի խելք ունեցողը համաւստ է մեր Արեւիկաստուրը Պաթուղիկոսին հետ թէ՝ « Բարդ » ի բնէ բարդ է, և ո՞վ կրնայ այս ճշմարտութիւնը ուրանալ բաց ի մեր Պրատորնէն և իւր արբանեակներէն, որոնց համար սուրբ Գիւրքը այնչափ յարգ ունի որչափ որ մթերլին իմ պլպլացող կանթեղս . թէև խիստ մօտ կը ցուցընեն իրենց անցերը սուրբ Գրքին, բայց ոչ երբէք կը յարգեն զայն, և կամ անոր յարգը կը ճանչնան, քանի որ վերոյիշեալ մոլար դրուածութեամբ . . .

Ե.

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՐԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՍԵՊԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԸ
ՍԱՏԱՆԱՅԻՆ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր Աստուած չէ որ կ'ստեղծէ զմարդ այլ սատանան, ըստ որում ամեն չար սատանայէն կը

բղխի • և որովհետեւ մարդս ալ “ի բնէ չար է” (ըստ Արեւիցական դրուածեան) • ուրեմն սատանա յէն ստեղծուած է • և Աստուծոյ մնացեալ է միայն կերակուրները ստեղծել • վասն զի “Իբրեւ ինչեք բարի են” (Աբե. 19) • հետեւաբար սատանային ստեղծած չարերուն համար՝ Աստուած “բարի իբրեւ” • մատակարարելու ելեր է • Այս դրութիւնները կամ պարտին ընդունել Ամերիկացի Պղատոնները • և կամ պարտին համոզուել թէ՛ “Մարդս ի բնէ բարի է” • ըստ որում միշտ ստեղծուի Աստուծմէ • որմէ կը բղխի ամեն ինչ որ բարի է •

Մէկ ուրիշ աւելի հերետիկոսական դրութիւն մը յառաջ կուգայ • “Մարդս ի բնէ չար է” մոլար սկզբունքէն • Որովհետեւ մարդս շունչ Աստուծոյ է • և Աստուծոյ բերնէն կ’ելլէ • (Գեորգի Գեորգի • Բ. 7) • և որովհետեւ ըստ վճռոյն Քսէն • ինչ որ բերնէն կ’ելլէ ան կը պղծէ մարդս • • • և որովհետեւ “Մարդս ի բնէ չար է” (ըստ Արեւիցականացի) • ապա ուրեմն Աստուած պղծութեան Աստուած է • և կամ իւր գերագոյն արարածներովը պղծուած է • • • քաւ լիցի • քաւ լիցի • սոսկ կալի • և քրեական յանցանք մըն է այսպիսի մոլար և հերետիկոսական դրութիւն մը ընդունիլը • զոր անպատճառ ընդունելու են ամեն անոնք • որոնք համամիտ են Արեւիցական Միսիոնարներ

րուն թէ՛ “Մարդս ի բնէ չար է” • այսինքն ի բնէ (ապրնտան) • որ է Աստուածութիւն • բայց ով որ կ’ուզէ այսպիսի մահացու մեղքէ մը ազատիլ • պարտի հաւատալ մեր Սրբազնասուրբ Սաթուղնիկոսին հետ թէ “Մարդս ի բնէ բարի է” • բայց վերջը իրեն շնորհուած ազատ կամքովը չար կ’ըլլայ • ապստամբելով Արարչին սուրբ կամացը դէմ • ինչպէս որ ըրին ի բնէ բարի Տրեշտակները և Սարգիս եղան • հրեշտակները որ չէ թէ միայն ի բնէ բարի էին • այլ նաեւ բարութեան աշխարհին մէջն էին • ուր վերենք չարացըներու բնաւ պատճառ չի կար • և չար եղան • ուրեմն զարմանալի է • որ մարդս զոր մեղաց և չարութեան երկրին մէջ կը բնակի • ձգէ իւր բնական բարութիւնը և չարութեան ետեւէ ըլլայ • Ահա ասանկ անշուշտ մեր Սրբազնասուրբ Սաթուղնիկոսը կրնայ յարմարեցնել • “Մարդս ի բնէ բարի է” ճշմարիտ սկզբունքը • “Ամերիկացի Միսիոնարները չար են” • խօսքին հետ • • • ա

* Պղատոնը ո՞րքան բարկացած է արդեօք մեր Սրբազնասուրբ Հայրապետին այս խօսքին դէմ • և չի բարկանալ մի • քանի որ ինքը և իրենները ամենայն ջանքով կը քարոզեն թէ «Ամերիկայի Երեւոյն Միսիոնարները բարի են» Աւետարեւ հատ. 40. Թիւ 36. Փետրվար 14. երես 40. էջ 4. պարբերութիւն վերջին • «Աստուած ան բարի Տարբերութեան սիրտերուն մէջ • • • Աս Տարբերութեան ՄԻՍԻՈՆԱՐ կ’ըսուին» • արդեօք ասիկցի առաւել յանդուգն կերպով կրնային ինքզինքն «Բարի մարդիկ» ըլլալ քարոզել •

նոնք ալ անպատճառ բարի էին 'ի բնէ շունչ
 Մտուծոյ և Մտուծմէ ծնած ըլլալովնին, բայց
 ետքը իրենց շնորհուած ազատ կամքովը չարա-
 ցած են, ո՛րք է հոս հակասութիւն... Ի՞նչ
 պարզ խնդիր, որն որ անլուծանելի կ'երևի մեր
 Պղատոնին իմացականութեան առջև (երես 3):

«Մասններունն է Մտուծոյ թաղաւորու-
 թիւնը» կ'ըսէ Քրիստոս մանր տղաքները ցու-
 ցունելով, չարերունն է ուրեմն Մտուծոյ թա-
 ղաւորութիւնը. «նոնքն է, ոչ թէ ասոնց շնոր-
 հուած է, անոնց սեպհական ստացուածքն է»
 Մանաքին պարտաւորեալ է գոչել մեր Պղատոնը
 «անհնալին» և վասն զի հարստ 'ի բնէ չար ըլլալով և մանր
 որպէս ալ որեւէ իրենց բնութեան մէջ Գոյնութիւն չեն կրնար
 արժանի ըլլալ անգամ Մտուծոյ իմացականութեանը. անոնք՝
 նախ պարտին իրենց չարութենէն ազատիլ. և
 յետոյ ընդհանրել հոն... Ուր որ երթաս, որ
 փողմ որ դառնաս, ազատելիք չունին Պղա-
 տոն. մինչև որ ընդունին թէ «Մարդս 'ի բնէ բա-
 րի է»:

Դարձեալ, եթէ չի համոզուիր մեր Պղա-
 տոնը «Մարդս 'ի բնէ բարի» ըլլալով, թող
 անգամ մըն ալ ներկայանայ իւր ուսուցչին (Լը-
 համին), զոր իւր իմացական փիլիսոփայութեան
 մէջ յայտնապէս քարոզած է սա ճշմարտու-
 թիւնը թէ, «Մարդս 'ի սկզբան Մտուած»

սիրութեան սկզբունքով ստեղծուած է» (Իմա,
 ցական փիլիսոփայութիւն. երես 423. հատ. 376.
 «Ի՞նչ սկզբունքի վրայ այսպիսի վարդապետու-
 թիւն մը հնար է որ հաստատուի՝ թէ մարդս
 'ի սկզբանէ ստեղծուած է առանց իր ներսիդին
 ընդհանր» սէր մը տնկելու ան Լազին վրայ»
 (Մեղ):

Ար հրաւիրեմք բարեփոխ ընթերցողներնիս
 անգամ մը աչքէ անցընելու իմացական փիլիսո-
 փայութեան այս մասին վրայ ըրած խորհրդածու-
 թիւնները, սկսեալ 423 — 432, որոնք չէինք
 կրնար ամբողջ օրինակել, ըստ որում տեարակ-
 նուս փոքրութեանը չի ներեր:

Ար պարտաւորիմք հոս մտածել ան չամ մը
 թէ մարդիկ ի՞նչպէս կրնան Քրիստոսիանուա-
 նը քարոզել ըլլալ, քանի որ Քրիստոնէական
 կրօնին այսպիսի մէկ կարեւոր և էական սկզբուն-
 քը կը մերժեն. զարմանալի է ևս թէ ասանկ
 ներք ի՞նչպէս ունինդիլիք կը գտնեն իրենց մո-
 լար քարոզութեանցը. կը յորդորեմ ուրեմն Ե-
 րիցական Քարոզիչները, որ ալ դադարին աշ-
 խնայութենէ, վասն զի ալ ցորեկ է:

Ո՞ր Պղատոն, կ'երևնայ թէ Տաճկաստանի
 Սուլթանայ զեփիւռը գլխի կը թմրեցընէ, և
 հետևաբար անուշքունէդ արթննալ չես ուզեր.
 բայց ներէ ինձ, այս մասին քու ունկացդ թրմ-

բուհներուն հասցընեմ Հայկական Թմբուկի մը բաղխիւնը, որ սթափեցընէ զքեզ, արթնցընէ իմացականութիւնդ, և ինքըզինքդ գտնես մէջ մը • բայց աւանդ, ալ ի՛նչ օգուտ ասիկից վերջը արթննալդ • քունդ զքեզ արդէն մասնած է, և քու խեղացնոր դատողութեանդ արգասիքը մենք լսած եմք • երանի թէ՛ միայն մենք լսած ըլլայինք, այն ժամանակը ՚ի փառս մարդկութեան զայն անյետի կ'ընէինք • բայց քանի որ ալ այն չենք կրնար ընել, գոնէ քու վնասակար Թմբուկութիւնդ և մատնիչ քունդ քեզմէ հեռացընենք • արթնցիր արդ և լսէ՛ թէ ի՛նչ տիեզցընիքդ, անիմաստ և հակասական, անձիդ, պատուոյդ, դիտութեանդ, լուսաւորեալութեանդ, և հանձարիդ նախատինք բերող խօսքեր հնչեց քու բերանդ • երբ զքեզ շոյապատող ունկնդիրներ լին զարմացմամբ և ցաւօք զանոնք մտիկ կ'ընէին, չէս հաւատար մեր խօսքին, ա՛ռ ուրեմն արձանագրութիւնը, զոր բուն քու ձեռքովդ գրեցիր, քունդ գլուխդ, աշուրներդ կէս բաց կէս փոք, գլորորուելով գրասեղանիդ մօտնալով և բաւական լինելով վրայ բազկաւոր նստելով։ Մի՛ խոժոռիր ո՛ր Պղատոնդ իննևտասներորդ դարու • մի՛ կնձուեր յոնդերդ, վասն զի՛ իմըրածս կատարականութիւն չէ, ինչու որ անհնար է մեզ հաւատալ որ քունախօսէ մը ՚ի զատ որ և իցէ մէ-

կը խելքը դուրս եղած ժամանակը կարենայ այսպիսի տարօրինակ ատենախօսութիւն մը ներկայացընել Հայոց Ազգին •

ՅՈՒՈՒԱԾ Բ.

Մեր Պղատոնին ձեռնաց փաստաբանութիւնները

ի մասին «Մարդս ՚ի բնէ չար է»

(Իւր) մտար դրութեան:

Յիմարաբանութեան համար եթէ տուրք մը առնուելու ըլլար, յերաւի մեր Պղատոնը իւր վերջին աշխատութեամբը պիտի սնանկանար • վասն զի իւր փաստաբանութիւնները իրենցմով կը կարծէ թէ՛ լիովին խայտառակած է «Մարդս ՚ի բնէ բար է», դրութիւնը • և հաստատած է «Մարդս ՚ի բնէ չար է», դրութիւնը • ինք անանկ կը կարծէ, ուղածին չափ թող անանկ կարծէ, մենք զինքը այդ մասին չեմք նախատեր, միայն թէ կը խնդրեմք որ քիչ մըն ալ մեզ մտիկ ընէ, և տեսնէ թէ իւր ըրած փաստաբանութիւնները որքան տգեղ են, «տգեղ մարդը իւր տգեղութիւնը չի կրնար տեսնել մինչև որ հայելիի մէջ չի նայի» • այս օրէնքով մենք քիչ մըն ալ իւր փաստաբանութիւնները (այս մասին) պիտի քննենք հոս, բայց համառօտիւ •

ԱՌԱՋԻՆ ՅԻՄԱՐԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

“Տես թէ վերք գրուած պարբերութեան մէջ տուրք Գիրքը ինչպէս ծամածռած է: Սրբազան* Առաքեալըն Պողոս ԿԵՐԱԿՈՒՐԻ համար կըսէ թէ “Աստուծոյ բոլոր ստեղծութիւնները բարի են, , ինչպէս, Ա. Տիմ. Դ. 5—5 գրուած է, “Որոնք ամուսնանալէն պիտի արգիլեն, ու ետ պիտի պահեն ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐԷՆ որ Աստուած ստեղծեր է, որ հաւատացեալները, եւ ճշմարտութիւնը ճանչցողները գոհութեամբ վայելն: Ինչու որ՝ Աստուծոյ ամեն արարածները բարի են՝ ու մերժելու բան մը չի կայ, թէ որ գոհութեամբ ընդունուի. քանզի Աստուծոյ խօսքովը եւ աղօթքովը կը սրբուի, , Տես այսպիսի նպատակաւ գրուած խօսքերէն ինչպէս ճարտարահայր ծուռ հաւաքաբաւութեամբ կը հաստատէ Հայրապետը թէ ՄԱՐԻ Ի ԲՆԷ ԲԱՐԻ Է: Պողոս Առաքեալին դիմումնքն է հաստատել թէ՝ Աստուծոյ ան ստեղծութիւնները՝ զորս ումանք արգիլեցին իրրեւ կերակուր գործածուելու ԲԱՐԻԻՆ ուտելու համար, եւ բարերար Արարիչը ըստեղծեց զանոնք՝ չնորհակալութեամբ ընդունուելու եւ ուտուելու համար: Ուստի իւր հաւաքաբաւութեան ճշմարիտ եղբայրակցանութիւնն այս է թէ ամենայն արարածք են բարի՝ ի կերակուր:

Մարդն է Արարած:

Ուրեմն ՄԱՐԻ Է ԲԱՐԻ Ի ԿԵՐԱԿՈՒՐ, , (Եբ. 20):

* Ինչո՞ւ համար մեր Պապոսնը եւ իւր արքանեակները Առաքելոց յաջորդներուն Սրբազան չեն ըսեր, եւ նախնի Առաքելոց կ'ըսեն:

Եւս պարբերութեան ձեռք չի զարկած ազգէկ կ'ըլլար եթէ մեր Պապոսնը Պողոս Առաքեալին վերոյիշեալ խօսքերը ակնոցով կարդար, եւ հոն կարող ըլլար տեսնելու որ՝ Առաքեալը լոկ կերակուրի համար չըսեր թէ “Աստուծոյ ամեն արարածները բարի է, , վասն զի Առաքեալը իւր խօսքին մէջ ինչպէս որ կերակուրնէն ընդունուէն արգիլողներուն, անանկ ալ կնիկ առնողները կնիկ առնելէն եւ Էրիկ առնողները Էրիկ առնելէն արգիլողներուն դէմ կը խօսի. “ ամուսնանալէն արգիլելն, , Եւայն. ուրեմն Առաքեալին խօսքը թէ, “Ամենայն Արարածք Աստուծոյ բարի են, , յայտնապէս կը ցուցնէ, որ ինչպէս որ կերակուրները բարի են, հետեւաբար ոչ որ զանոնք ուտելէն արգիլելու իրաւունք ունի. նոյնպէս ալ ուրեմն կնիկները եւ Էրիկները, այսինքն ամուսնանալէն, , վասնորոյ ոչ որ զանոնք զիրար առնելէն իրարու հետ կապուելէն, ամուսնանալէն արգիլելու իրաւունք ունի, ըստ հետեւութեան մեր Պապոսին:

Որովհետեւ Առաքեալը արարածք ըսելով միայն կերակուրները եւ ամուսնութիւնը ըսելու գէ. ուրեմն ինչպէս որ կերակուրը բարի են, նոյնպէս ալ ամուսնութիւնը. եւ որովհետեւ արարածք են բարի. ուրեմն ամուսնանալէն եւ արարածք են բարի. ուրովհետեւ արարածք ըսելով մարդս որ

կ'ամուսնանայ, ան հասկրնալու չեմք. ուրեմն մարդս ոչ է արարած... բայց... ի՞նչ ընենք «և չեք ինչ խոտանը», հէ՛հ, ան ալ չենք կարողար... :

Պատուելի՛, մենք ամուսնանալ ըսելով էրիկ կամ կնիկ առնել կը հասկրնանք, հետեաւ բար Մռաքեալին խօսքին ամբողջութենէն իրաւամբ կրնանք հետեւցնել որ ինչպէս Կերպարանէր Բարի էն, նոյնպէս ալ երկները Կոմ Կնիկները բարի հետեւաբար «Մարդ Բարի է Դ» և չեք ինչ խոտանը :

Այս մէկ օրինակովս առ այժմ բաւականաւ նանք, ի մասին առաջին խոստումնիս կատարելով, որ էր յայտնել թէ՛ մեր Պղատոնը բացաւ յայտ յիմարաբանութեամբ չէ կրցած հեքքել մեր Սրբազնատուրը Հայրապետին ճշմարիտ սկզբունքը թէ՛ «Մարդ ի բնէ, և բնականաբար բարի է Դ» :

Երդ՝ մէկ ուրիշ օրինակաւ մըն ալ յայտնենք թէ՛ ի՞նչ անճոռնի բարբանջմունքով ուղեր է հաստատել «Մարդս ի բնէ չար է Դ» և չէ կրցեր :

ԵՐԿՐՈՐԻ ՅԻՄԱՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մեր Պղատոնը իւր վերջին ճիգը թափել է իւր ճգնութեանը վերջին մասին մէջ 121 երեսէն մինչև 138 վերջին երեսը, հաստատելու թէ՛ «Մարդս ի բնէ չար է Դ» արդ

եթէ մենք ուղէինք այս տասն և եօթը երեսներուն մէջ պարունակած յիմարաբանութիւնները մէկիկ մէկիկ յայտնել և խայտառակել, յիրաւի Պօրտ ընկերութիւն մըն ալ մեր զանոնք տպագրութեան տալու համար բաւական Ի՛նչ կամ Տա՛ւր չի պիտի կրնար հասցնել. արդ մենք ալ կ'ստիպուինք միայն մէկ երկու օրինակներով գոհ ըլլալու :

ՕՐԻՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

«Հօգնանէ՛ Մատեալ ինչ իւր ժոյ և տմն այն քրտնանէց համար խօսելով ի՛նչ», «Եւ որ ըսնէ թէ Սէնտ մեղի ըլլանին, ինչպէս Կը խա՛նէ, որ մեր մեջը ճշարտութեան չի կայ» թէ՛ որ ըսնէ թէ Սէնտ մեղի ըլլանին, որոք զրոյց ի՛նչնէ անկայ, որ անոր խօսքը մեջը չէ : Եւ չէ՛ : Ե . 8—10 Դ :

Մեր Պղատոնը Մռաքեալին այս խօսքերովը կ'ուղէ հաստատել թէ «Մարդս ի բնէ չար է Դ» բայց մենք անոնց մէջ այսպիսի խելացնոր սկզբունք մը որչափ որ աշխատեցանք չի կրցինք գտնել. Հայ ըլլալովնիս և Մռաքեալին խօսքերն ալ թէ և Հայերէն էին, «թէ որ ըսենք թէ՛ մենք մեղք մը չունինք, ինքզինքնիս կը խաբենք» հարկաւ, բայց ասկից կը հետեւի՝ թէ Մարդս ի բնէ չար է. ի՞նչ ըսել կ'ուղէ Պղատոնը, մենք կամ մեր Սրբազնատուրը Հայրապետը երբ

ուերացաւ մարդոց մեղանջական ըլլալը • Մարդըս մեղանջական ըլլալը ո՛ր, Մարդս 'ի բնէ չա՛ր էն ո՛ր • Առաքեալին խօսքերէն յայտնապէս սա կ'իմացուի, որ մարդս մեղանջական է, բայց ոչ երբեք Մարդս 'ի բնէ չա՛ր է • յիրաւի եթէ Առաքեալը հոս ըլլար, մեր Պղատոնը յաւիտեան պիտի պապանձեցրնէր •

Թող գիտնան ընթերցողք, որ մեր Պատուելիին սուրբ Պրքէն այս մասին յառաջ բերած բոլոր վկայութիւնները, լոկ Մարդս մեղանջական էն կը հաստատեն, և ոչ թէ Մարդս 'ի բնէ չա՛ր էն* •

ՕՐԻՆԱԿ ԵՐԿՐՈՐԳ

Մեր հեղինակը փիլիսոփայութեան ձեռք զարնելով կ'ըսէ “Մարդոց վարչարարութեանը ինչ իշխանաւոր ԱՆՁՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ մեջ, որ ասիկայ Աստուծոյ սիրոյն օրարկայանքն է, որ եւ լազուարէ, և այլն • այս պիտի յայտնի իմաստակարանութիւն մը տասնեւ իններորդ դարուս մէջ հրատարակուիլը մեզ խիստ կը զարմացրնէ • Պատուելի, կը խնդրեմք պատասխանէ մեզ անձնասիրութիւնը Աստուծոյ կամաց դէմ է մի • եթէ մէկ մարդ մը անձ

*Եթէ ձեռք զարնէինք իւր յառաջ բերած ամեն մէկ վկայութիւնները քննել, 160 երեսներէ բաղկացեալ ամբողջ գիրք մը պիտի ձեռքնէինք. այսպէս ալ իւր (իբր) իմաստասիրական, Աստուծաբանական իմաստակարանութիւնները • Յիշէն թող ընթերցողք, որ մենք Պօրտ ընկերութիւն մը չունինք ամեն գրածնիս հրատարակելու •

նասէր ըլլալու չէ, հապա ինչո՞ւ Աստուած կը պատուիրէ “սիրեցես զընկեր քո իբրեւ զանձն քո”, ըսելով • եթէ մէկը ինքրդինքը սիրելու չէ՝ Աստուծմէ չի հեռանալու համար, ուրեմն իւր ընկերը ի՞նչպէս կրնայ սիրել • և դարձեալ եթէ Աստուած հեռի կը մնայ անձնասիրէն, ինչո՞ւ համար կը պատուիրէ անոր ընկերը սիրել • մի թէ Աստուած քու փիլիսոփայութեանդ նկատմամբ աւելի արդէ՛կ չէ՛ր ըլլար “Բա՛ն ինչո՞ւ էն էրդ պիտի սիրէ”, ըսելուն տեղ, զըուցէր “ինքը զինքդ սիրելու չես, բայց ընկերդ”, • եթէ անձնասիրութիւնը Աստուծասիրութեանէն մարդըս կը հեռացրնէ, հարկաւ հարկ էր որ Աստուած անձնասիրութիւնը բոլորովին արգիլէր • Բայց չէ՞, Աստուած փոխանակ այս ընելու, իւր տուած ընկերասիրական պատուէրովը յայտնապէս կ'ուզէ որ մարդ իւր անձը սիրէ • Ըստ որում չէ՞ նէ իւր ընկերը չի կրնար սիրել • Պարտաւ եթէ մարդիկ անձնասէր չըլլային, ինչո՞ւ համար զԱստուծա՞ պիտի սիրէին, յարգէին, և այլն • չէ՞ որ մարդս պարտի սիրել փառաբանել, յարգել, պաշտել իւր Աստուածը, իւր անհուն ողորմութեանցը, և շնորհիցը համար • մարդս եթէ անձնասէր չըլլար, Աստուծոյ շնորհքները և մարդասիրութիւնները ի՞նչ արժէք պիտի ունենային իրեն • . . .

Չեռուրներս դողդղալ կ'սկսի Պղատոն .
 խել քդ գլուխդ ժողվէ . ինչպէս կրնայ Լատ-
 ուած ուզել որ մարդիկ անձնատէր չըլան , չէ՞
 որ այս կերպով իւր անատորազրելի մարդասի-
 րութիւնները՝ ան ժամանակը անարժէք պիտի
 մնային , և անոնց փոխարէն մարդս Իրեն ինքը-
 քըզինքը երախտապարտ չի պիտի ճանչնար : Ո՛ր
 իրաւասէր ընթերցողք , յիշեցէ՛ք մեր Հայրապե-
 տին ըսածը (« և ապա Սօլթերի և Սօլնէի
 ունեցած անկրօնութեան գաղափարներնին պի-
 տի յայտնեն ») . և համոզուեցէ՛ք , որ այս մար-
 դիկը վերջապէս մեր Հայրապետին խօսքը պի-
 աի ստուգեն , և ահա արդէն այս մասով ստու-
 գեցին :

Եյս առթիւ նաեւ արժան կը համարիմք
 մեր Պղատոնին սոսկալի մէկ վերիպումը յայտնել ,
 որ անպատճառ Բբհամի փիլիսոփայութեան ա-
 շակերտելուն պատճառաւ է , Բբհամ (ինչպէս
 Պղատոնիս ալ) այս մասին մէջ իմաստասիրու-
 թեան մեծ զրկանք մը ըրած է , իւր իմացական
 փիլիսոփայութեանը մէջ անձասիրութեան վրայ
 խօսած ժամանակը . « Ինչո՞ւ ասիրուի մեծ օգուտ
 չան . է և վառ զի ուրիշ կերպով չեմարժէ այց ելի՝ ա-
 յալա տնեցած պարտքերնիս շնոր տունելով և Եստո՞ւնի իմ-
 ասիս որե՞ս քործելով » . իմացական փիլիսոփայութիւն
 երես 377 . հատուած 336 :

Ընթերցողք կրնան որոշել թէ՛ եթէ երբէք
 կայ օրէնք մը որ հիմնայատակ կ'ընէ մարդկային
 ընկերական յարաբերութիւնները , ան ալ սա
 կրնայ ըլլալ . խորհիլ արժան է թէ՛ եթէ մէկ
 մարդ մը իւր անձը սիրել չի գիտեր , ինտո՞ր պի-
 տի գիտնայ ուրիշ մը սիրել . սա անշուշտ անհը-
 նար է . արդ ըստ գրութեան Բբհամ փիլիսո-
 փայի , և ըստ իւր աշակերտին Պղատոնի , մար-
 դիկ ոչ անձնասէր ըլլալու են , և ոչ ալ ընկե-
 րասէր , (վասն զի չեն կրնար) . Բբհամ և կամ
 դու Պղատոն , Եշխարհիս ո՞ր անկիւնը պիտի կրը-
 նայիք ինքըզինքնիդ ծածկել , ձեր գրութե ար-
 գասաւորած զարհուրատեսակ աւերու մները չի
 տեսնելու համար :

Բբհամ ինքըզինքը այս կնճիռէն ազատելու
 համար « ինքնասիրութիւն պէտք է կ'ըսէ և ոչ
 թէ անձնասիրութիւն » . բայց եթէ մենք երբէք
 հայերէն չը հասկընանք , այս երկու բառերուն
 միմիայն տարբերութիւնը սա է թէ , առաջինը՝
 մէկը պարտի ինքըզինքը սիրել . ետքինը՝ մէկը
 պէտք չէ որ իւր անձը սիրէ . Բբհամի գրու-
 թիւնը սա է , մարդ իւր աշիւ սիրելու չէ . բայց
 սուրբ Պրոց հրամանն է մարդ պարտի իւր աշիւ
 սիրել , « բոլ ընկերդ քու աշիւ պէս սիրէ » : Երբ՝
 յայտնապէս Բբհամ թէ Փիլիսոփայական կեր-
 պով և թէ Քրիստոնէական ընթացքով մեծ

սխալմունք մը ըրած է, և ուստի կրնան ընթերցողք խորհիլ թէ՛ որքան արժէք կ'ունենայ մեր Պղատունին (Րհամի աշակերտին) յայսմ մասին յառաջ բերած ձեռնարկութիւնը :

ՕՐԻՆԱԿ ԵՐՐՈՐԴ

“Այնքան խորութեան, միտքի տնայնորդան եղան, աղէկութեան ընդ չէ չէ, մէկ մէկ ալ չի կայ, » (1—3) : “Պաւլոս այս խօսքովն ալ մեր խնայողութեան կ'ուզէ հաստատել թէ “Մարտոս” է բնէ չար է » . քանի որ այս պատգամը յայտնապէս կը հաստատէ թէ Մարտոս է բնէ բարի է . վասն զի “Այնքան խորութեան, » կ'ըսէ “խորութեան, » դէպ ՚ի սէր, ՚ի չարութիւն . ուրեմն սէր կից խորութեան, հարկաւ ՚ի բարութիւնէ . և ինչո՞ւ պիտի լսա՞նք ուրեմն զարմանք ցուցնէր, և “այնքան խորութեան ըսէր, եթէ մարդս ՚ի բնէ չար էր . պէտք չէր “խորութեան, » ըսելու վիտանանի ՚ի չարութեան ինչ յարաբերեմն ըսէր, եթէ “խորութեան, » մարդիկ ՚ի չարութիւն, ապա ուրեմն բարի էին առաջուց, և հետեւաբար Մարտոս է բնէ բարի է :

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

«Հեղինակին Հայաստանեայց Լուսաւորչական եկեղեցւոյն վրայ ունեցած սգիտութիւնը » :

Հեղինակին տգիտութիւնը մեր Հայաստանեայց Լուսաւորչական եկեղեցւոյն վրայ, այնպիսի յայտնի կերպով արձանագրեալ է իւր ճշնութեանը մէջ, որ մեզի զայն ընթերցողաց ներկայացընելու համար շատ խօսք կարեւոր չէ . հեղինակը բուն իւր բերնովը խոստովանած է, այսպէս “Ի՞նչմամբ ինչ Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցին մեզ ալ չէ կարգացուիր առ գործերը” (Երես . 95) : Իւր այս խօսքին մէջ յայտնապէս կը տեսնուի, որ ինքը դեռ նոր խմանալու վրայ է թէ՛ ի՞նչ կը կարգացուի մեր եկեղեցիներուն մէջ . զարմանք կրկնակի զարմանք :

Եւ Երեսուն տարի Հայոց համար աշխատել, Հայոց մէջ բնակիլ և դեռ նոր խմանալ թէ այս ինչ գիրքերը չեն կարգացուիր մեր եկեղեցեաց մէջ . “” տարօրինակ բխմամտութիւն . Պատուելի, դեռ շատ ուրիշ չի յուսացածներդ պիտի լսես :

Բ. Չարմանք թէ՛ ի՞նչպէս այս Պարոնները, որոնք դեռ մեր եկեղեցւոյն վրայ առաջ

տիճանն տգէտ են, առանց խղճի զայն մոլորեալ կը կարծեն:

Այս մասին մենք ալ աւելի երկարաբանութիւն չենք կրնար ընել. երբ ցերեկ է և օգն պայծառ, ո՞վ չի կրնար տեսնել Արեգակը:

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

«Գրքին անկարեւոր նիւթերով եւ յայտարարու-

թիւններով լեցուն ըլլալը»:

Ամեն տեսակ պատերազմի մէջ տեսակ մը զէնք պէտք է, անանկ ալ բանակրութեան մէջ խօսք. հակառակորդի մը դէմ մէկը ինքըզինքը պաշտպանելու համար՝ օրինաւոր փաստաբանութիւն ընելու է. ոչ թէ ամբողջփեղ անկարեւոր խօսքեր տեղացրնել. բայց ասոր չի կարօտիր ճշմարտութեան փաստաբանը, ինչու որ՝ ամեն ճշմարտութիւն իւր անհերքելի փաստերը ունի, որոնք խիստ վայելչութեամբ կը հնչուին օրինաւոր փաստաբանի բերնով. բայց ընդհակառակը, ստույգութիւն մը պաշտպանող փաստաբանը՝ որքան ալ վարպետ ըլլայ, տակաւին չի կրնար վերջին միջանակը յաղթուն ըլլալ իւր խայտառակ ունին է, վասն զի՝ ստույգութեան պաշտպանըները

մտնելուն պէս, կամ կը կանչուրուտէ, և կամ անկարեւոր խօսք մը մէջ կրնետէ, գուցէ՝ ի զարմացումն խաժամուծին. բայց անտարակոյս ծաղրելի ճշմարտասիրաց:

Մեր հեղինակին մէկ քանի անկարեւոր խօսքերը և յայտարարութիւնները կ'ուզենք հոս ընթերցողաց ներկայացընել:

Լ. Գրքին մեծ մասը գրեթէ հետեւեալ անկարեւոր բողոքներովը շրջապատեալ է. «Բեղի նոյնոյնը կ'ըսէ» . «Բեղի Վրիարունայ ուղեբերն ժողովորդը կը գողնան կ'ըսէ» . «Բեղի Հոռոյայ կը նահանջնէ» . «Բեղի Խնկաւ կ'ըսէ» . «Բեղի Վրիարունայ կը նահանջնէ» . (Լրէս. 7—8—9 Լայն, Լայն, Լայն, Լայն):

Հեղինակութիւն մը սակից առաւել խեղճ կրնայ մի ըլլալ. մանր տղայոց խօսքերն են ասոնք, որոնք դպրոցին մէջ շարունակ իրենց ուսուցչին զոռանք կը պատճառեն այսպիսի բողոքներ անոր ներկայացընելով. «Պատուելի, ունայն տեղը մինակ բողոքել ի՞նչ օգուտ ունի. դուն քու Վրիարունայ, Հոռոյայ, Խնկաւ, Վրիարունայ յայտնէ»:

Ընթերցողներնիս չի ձանձրացընելու համար մէկգի դնենք առ այժմ, մեր հեղինակին գուրս տեղացուցած անթիւ այսպիսի անկարեւոր նիւթերը և յայտարարութիւնները. ձեռք զարնենք մէկ ամեհի խարդախութիւն մը երևան

հանելու, որով շատ անգամ խորրդիներն քան մըրլու կուզեն ցուցնել Ամերիկացի (հոս գրու նուող) Միսիսիպիները և ասիա վերջին անգամ դարձեալ մեր Պատուելին պայն ի գործ դրեր է։

Ինչպէս որ շատ ուրիշ անգամ, այնպէս ալ այս անգամ մեր Պատուելին Աշխարհիս վրայ 80 կամ 100 միլիոն բողոքական ըլլալը կը ծանուցանէ (Երես, 11) և ուրիշ տեղ մը առանց ամհնալու հետեւեալ խօսքերը կ'ըսէ. «Երբեք էս և էջէ յարանաւորութենէն որբլան, տէնայն Աստուծոյն»

* Հեղինակին Աւետարանական բառը հոս գործածելը ուրիշ ճիգութիւնութիւն մըն է. վասն զի իւր հեղինակութեան այս մասը իւր պաշտպանել մը յառաջ բերուած է, ընդհանուր Բրութեսմանդ եկեղեցիները մեր Սրբազնասուրբ Աթուղիկոսէն անոնց իւր մը բաժանմանց տակ ըլլալը յայտնելու դէմ. արդ հեղինակը պարտ էր փոխանակ տէնայն Աւետարանական բառը, տէնայն Բրութիսմանդ բառը, վասն զի քանի որ ինք իւր քարոզած դրութիւնը Աւետարանականութիւն կը կոչէ, պարտի նաեւ ամեն այն եկեղեցիներն ալ Աւետարանական կոչէ. որոնք երեսնց պէս ուրիշ Քրիստոնեայ Ազգաց Քրիստոնեութիւն չեն քարոզեր, ինչպէս Անգղիոյ Եկեղեցին. ընթերցողք թող գիտնան որ, եթէ մեր հեղինակը փոխանակ Աւետարանական բառը գործածելու, Բրութիսմանդ (իւր փաստաբանութեան կարգն ալ այս կը պահանջէ), բառը գործածէր, Անգղիոյ եկեղեցին ալ մեջ առած պիտի ըլլար, և հետեւաբար ստախոս։ Բայց կարելի է ընթերցողք բռնէ. «աս չի՞ յայտնէր հեղինակին ճշմարտաւորութիւնը», — քաւ լիցի, այս Պատուելին գիտէր գլուխ վրայ հոնքի փութորիկը, եթէ Անգղիոյ եկեղեցիներն վրայ այս զգարանութիւնը ընէր։

Եկեղեցի, ի՞նչ եղբայր կ'ընդունին Վերջի, և ի՞նչ եղբայր միաբանութեամբ կը բորժեն Բապտիստ Բարեկերան և Կրօնական յետաքրքրեալն ուրիշ։ Այսպէս ալ տէնայն — Բրութիսմանդ — » (Երես, 99)։

Մենք մասնաւոր գիտողութիւն մը ունինք հոս ընելը, նախ կը հարցնենք, մեզի ի՞նչ յարաբերութիւն ունի Աշխարհիս վրայ գտնուած 80 կամ 100 միլիոն բողոքական գտնուիլ. ի՞նչ յարաբերութիւն ունի մեր Սրբազնասուրբ Հայրապետին փաստաբանութեանցը հետ, Որուն բոլոր Աշխատութեան մէջ, մենք տեղ մը չի գըտանք ուր Ինքը այդ խօսքին դէմ վանկիկ մը հնչած ըլլայ. ուրեմն ի՞նչ հարկ վեց հարիւր երրորդ անգամ նորէն կրկնելու թէ՛ բողոքականները հարիւր միլիոն են . . . եթէ Աշխարհագրութեան դաստոռ մըրլու կ'ուզէ Պատուելի, քեզի առ այժմ հարկ չունինք . . . :

Ի՞նչ, միթէ 100 միլիոն թիւը պարծանք մը կը բերէ բողոքականութեան. եթէ ասանկէ՛ մենք առաւել պարծենալու տեղի ունինք. 4-5 միլիոն միայն Առաւորչական Հայ Բապտիստ բառ որում այդ 100 միլիոն թիւը եթէ բաժնուիլ հարկ ըլլայ, ամեն իրարմէ զանազանող բողոքական եկեղեցեաց, ամեն մէկին հազիւ մէյ մէկ միլիոն կրնայ տրուիլ. պարծանք ալ չի կայ ուրեմն. հապա ի՞նչ, ոչինչ լոկ խօսք. իմաստաւոր

փաստարանի մը տկար և խեղացնոր կանչուըւ տուը մը միայն կրնայ սեպուիլ։ Բայց նկատելու կետը այս չէ միայն․ գիտցիր սիրելի ընթերցող, որ ան հարիւրէն աւելի տեսակ, և ամենքը մէկտեղ հարիւր միլիոն թիւը կազմող բողոքականները, իրարմէ այնչափ տարբերութիւն ունին ՚ի մասին կրօնական խնդրոց, որչափ որ ունի մեր Եկեղեցին Երիցական կամ Ժողովական Եկեղեցիէն, և իրարու դէմ զինելու այնչափ պատճառներ ունին, որչափ որ մեր Եկեղեցին ունի անոնց դէմ, և ինչպէս որ Երիցականները ինքզինքնին ամեն կերպիւ Եւետարանական ըլլալ կը կարծեն, ասանկ ալ մնացեալներուն ամեն մէկը ինքզինքը լիովին Եւետարանական ըլլալ կը կարծէ, և ինչպէս որ մենք Երիցականները, և Երիցականները զմեզ Եւետարանէն չեղած կը կարծեն, նոյնպէս ալ 100 միլիոն թիւը կազմող զանազան եկեղեցիները Երիցականն ալ միատեղ՝ զերար Եւետարանէն չեղած կը կարծեն․ արդեանի որ ասայսպէս է, ինչո՞ւ ուրեմն պարոն Հեղինակը իրեն մեզի չափ օտար ժողովրդով մեզի դէմ կը պարծենայ, և իւր ծիծաղելի մարտին մէջ անոնցմով զմեզ վախցընելու ջանք կ'ընէ։

Դարձեալ՝ դիտնան թող ընթերցողք, որ այս Միսիօնարները որքան զօրաւոր (ըստ իւրեանց կարծեաց) շարժառիթներ ունին մեզի քը

լիստոնէութիւն քարոզելու, այնչափ ալ ունին Ենգղիոյ Եպիսկոպոսական եկեղեցիին զայն քարոզելու․ վասն զի Ենգղիոյ Եպիսկոպոսական եկեղեցին, Հայաստանեայց Լուսաւորչական եկեղեցիին չէ թէ միայն խիստ մերձաւորութիւն ունի ՚ի մասին կրօնական դրութեան, այլ նաեւ կ'ընդունի որ Հայոց Լուսաւորչական եկեղեցին ընդհանրական Եւաքելաշաւիղ Քրիստոսի եկեղեցին է, և չընդունիր բնաւ Ենոր քրիստոնէութիւն քարոզելու պարտք մը, և մանաւանդ չի հաւնիր, և երբեք չի հաւնեցաւ պարոն Երիցականներուն այս մասին ըրած դորժքերնուն, և ասոնց մէջ ՚ի զատ, Ենգղիոյ Եպիսկոպոսական եկեղեցին Քրիստոսի ընդհանրական եկեղեցիէն դուրս կը ճանչնայ պարոն Երիցականները․ և զանոնք հերձուածող կամ աղանդաւոր կը սեպէ․․․։

Ո՞ր է հոս միութիւն ՚ի հարիւր միլիոն՝ Պատուելի․ ձեռքդ չի զանուած գէնքով միթէ զմեզ վախցընել՝ կ'ուզես ո՞ք քաջամարտիկդ Պըղատոն․ աղէ՛․ խրտուիլակ մը քեզմէ աւելի գործ կը տեսնէ․ ան իմ մեծ պապուս պատուած վերարկույովը գոնէ բանի մը կը նմանի։

Հոս արժան կը համարիմք բուն իսկ Ենգղիացի Եպիսկոպոսականի մը այս մասին ըրած մէկ կարճաւ օտ դիտողութիւն յառաջ բերելու, որ կը յուսաւաւելի գոհացուցիչ կրնայ ըլլալ ընթերցողաց

Անկլիքան եկեղեցին՝ մեր Տէր եւ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսը, ընդհանուր Եկեղեցւոյ միմիայն գլուխ կը խոստովանի. եւ այն զանազան Ուղղափառ եկեղեցիները, նոյն կաթողիկէ եկեղեցւոյն իբր ձեռքերը՝ Ընդհանրապէս Անկլիքան եկեղեցին, ուրիշ պաշտօնական Քրիստոնէից տարբեր կրօնքներուն հետ չի միաբանիր. որոնք Անգլիայի մէջ ալ կան, ու Ամերիկայի մէջ ալ :

Գլխաւորաբար պատահեցաւ, որ վերջին երկու հարիւր տարուանս մէջ, ժամանակ ժամանակ Ալանդ-սթեյն ելան, եւ անգլիկացւոց եկեղեցիէն զատուեցան. որոնցմէ ոմանք շատ բազմամարդ եղան : Ասոնց մէջէն ալ ուրիշ Ալանդ-սթեյն ելան, անանկ որ՝ Անգլիայի ու Ամերիկայի մէջ հիմայ բանակներն մինչեւ երեսուսուցիւ եւ այլ տեսակ Ալանդ-սթեյն կան :

Այս Ալանդ-սթեյնը իրարմէ շատ կը տարբերին, եւ Անկլիքան եկեղեցւոյն հետ անհետիւտ հարաբերութեան մէջ կան :

Անկլիքան եկեղեցւոյն Աղօթամատուցը չեն ընդունիր. ոչ ալ անոր Տօնախմբութիւնները եւ Պահօրները կը պահեն :

Ասոնցմէ որը կ'ըսէ թէ՝ Մկրտութիւնը միմիայն չափահաս մարդոց ըլլալու է. որը կ'ըսէ թէ՝ Քրիստոս մեր Փրկիչը Անտուած չէ. որը թէ՝ բոլոր բարի ու չար մարդիկ պիտի փրկուին. որը թէ՝ ոչ Մկրտութիւնը մատակարարուելու է, եւ ոչ Տէրունական ընթերիքը : Նաեւ բոլորն ալ Առաքելական պաշտօնակցներէ, այսինքն՝ Եպիսկոպոսներէ, Քահանայներէ եւ Սարկաւագներէ զրկուած են : Ասոնք թէեւ իրարմէ

կը տարբերին, բայց բոլորն ալ այս բանիւ կը միաբանին թէ, իրենք այն երեք Սրբազան կարգերը չունին, եւ այս բանովս անոնց ամենքն ալ Անկլիքան եկեղեցիէն կը զատուին :

Ասոնք ուրիշ շատ զանազան բաներով ալ կը տարբերին նոյն եկեղեցիէն, ինչպէս որ ատաջ ալ ըսինք. եւ անոր համար զգուշութիւն պէտք է, որ ասոնք Անկլիքան եկեղեցւոյն հետ չեն խառնուին, քանզի մէջերմին շատ Քարողիչներ ունին, որոնք աշխարհի զանազան մասերուն մէջ իրենց վարդապետութիւնները կը տարածեն. եւ կ'ըլլայ որ անարդարաբար Անկլիքան եկեղեցւոյն անդամները կարծուին ասոնք սխալմամբ, որ իրենք ալ ընտանիքն ուղիւ ասանկ երեւոյն : Ասոնցմէ ոմանք Եպիսկոպոս կը կոչեն ինքրդինքնին, բայց ճշմարիտը այս է որ՝ անոնցմէ ոչ մէկն ալ Եպիսկոպոս է :

Այն Սրբազան կարգը, Քահանայութեան եւ Սարկաւագութեան կարգէն վեր բան մը չեն սեպեր :

Անգլիկա եկող եւ բնակող ամեն եկեղեցական, պարտի իր Եպիսկոպոսին վկայականը իր քովը ունենալ*. ու թէ որ չունի, հաստատ հաւատալու է որ՝ անիկաց Անկլիքան եկեղեցիէն չէ :

Տասն եւ վեց տարիէն ի վեր Տաճկաստանի մէջ Հայոց համար աշխատող Մեթօն-սթեյնս ընտանիքն ալ Անկլիքան եկեղեցիէն չէ : Ասոնք կամ Քոնֆէսիօն-սթեյն, եւ կամ Բեթլեհեմ-սթեյն, այսինքն՝ կամ Ժողովոս, եւ

* Մեր Պաշտօնը եւ իւր ընկերները չունին :

կամ Եւրոպայի եւս, որոնք Անկլիքան եկեղեցւոյն արարողութիւնները եւ սահմանադրութիւնները չեն ընդունիր, ու բոլորովին կը մերժեն, եւ նոյն Եկեղեցւոյն չեն հնազանդիր, քանի որ զանազան խմբերէն անկէ:

Անկլիքան եկեղեցին ու անոնց Բազմաթիւ լինելը, ու անոնց գործիքներն ինչ հասնէ:

Ինք անոնց հետ ամենեւին գործ մը չունին. անոնց ըրած գիշերօթիքներն ամենեւին պարտախանութիւնն են. եւ ոչ ալ իրենց ըրած բարի գործքերուն համար իրենց գովութիւն մը կ'ընծայէ:

Արեւելեան եկեղեցւոյն հետ միջոցառումներ կ'աւելցան. Բազմաթիւները եւ ինքնին չեն հաշիւ. եւ ոչ ալ թող կուտայ իր Եկեղեցականներուն մէկին՝ զանոնք գրգռելու: Ան կը փափաքի որ՝ Արեւելեան եկեղեցին ամենայն Աստուածապաշտութեամբ ու խնամտութեամբ յաւաքանայ ու զօրանայ, մինչեւ որ Քրիստոսով կատարելութեան նման հասակին հասնի: Կ'ուզէ որ ան Եկեղեցին անբաժան ու պարզ մնայ, եւ չուզի տեսնել, որ անկէ հեջաօճաթներն ու աղանդները ելլեն: Կը յօժարի որ, անոր հաւատքին մէջ մէկ օգնական մը ըլլայ, եւ կ'ուրախանայ նախկին միութեամբ անոր հետ միանալու, եւ Աւետարանի գիտութիւնը եւ օրհնութիւնները բոլոր աշխարհ տարածելու համար, ահոր հետ մէկ ըլլալու կը ցանկայ:

Կ'ուզէ որ ամեն բարի խօսքով ու գործքով օգնէ անոր, եւ շատ զանազան օգուտներ վաստակի անկէ. անանկ օգուտներ որ Արեւելեան հին Եկեղեցւոյն հետ սերտ ծանօթութիւն ընելէն կ'ընան յառաջ գալ:

Ասոնք են Անկլիքան եկեղեցւոյն՝ Արեւելեան եկեղեցւոյն դէմ դրած զգացումները:

Արդ կը յուսանք որ, խաղաղութիւնը եւ սէրը պիտի տիրէ, որ ամեն մարդ իր ինչ բանի պարտաւոր ըլլալը գիտնալու սրտով փափաքի եւ ջանք ընէ, որ Քրիստոսի հօտը, որ իրարմէ պաշտօն փամանակ բաժնուած ու դատուած է, օր մը կրկին նոյն նախկին միութեան մէջ մտնայ, եւ նորէն մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի միմիայն հովութիւն տակը ժողովի:

Պարձեալ յուրընեք թէ՛ Անգլիական Եկեղեցւոյն անկախական եկեղեցին որչափ մերձաւորութիւն ունի մեր եկեղեցւոյն հետ՝ ի մասին կրօնական դրութեան: Աս մասն ալ թող մեր տեղը եպիսկոպոսական մը խօսի:

Այս Եկեղեցին, Նիկիոյ եւ Կոստանդնուպօլսոյ մէջ սահմանուած Հանդանակը կ'ընդունի. երբ որ Քրիստոսէն 528 եւ 581 տարի ետքը եղան այն Սիւնհոդոսները յիշեալ քաղաքներուն մէջ, որ հասարակօրէն կ'ըսվի Հանգանակ Նիկիոյ:

Այս Հանգանակը ամեն օր մեր Եկեղեցւոյն մէջ կարգապահ սահմանուած է:

Բայց անոր մէկ մասը, Արեւելեան եկեղեցւոյ Հանգանակէն կը տարբերի, Անկլիքան եկեղեցին Հոգւոյ Սրբոյ ըզխումը ի Հօրէ եւ Որդւոյ խոստովանելուն համար:

Սակայն չի պարտաւոր զԱրեւելեան եկեղեցին, որ այս խօսքերը չունի, ու «Եւ յՈրդւոյ» չի գործա-

ծեր իր Հանդամանիկն մէջ :

Ընդհատաբար Անկէփան եկեղեցւոյն պէնր ընդիւր Աստուծոյն
բաները իշխողութեան իւր տնայնիք ժողովներով հասարակական Հան-
գանակին մէջ այս բարեբեր չէին :

Կ'ընդունէր եւս Հոգւոյն Սրբոյ վարդապետութիւնը ,
մէկ կաթնաղիկէ եւ Ասաքեղական եկեղեցի մը . մե-
ղաց թողութեան համար մէկ Մկրտութիւն մը* , մե-
սեղներուն յարութիւնը , եւ հանդերձեալ կեանքը . . . :

Ձրով խաւին չլանաւ , եւ Ամենասուրբ Երրորդու-
թեան Անուամբը կը մկրտէ զերախայն , եւ Անկիւքան
Եկեղեցւոյն դաւանութիւնը այս է որ՝ Մկրտութեան Դե-
ղան Քրիստոսի Եկեղեցւոյն տնայնիք իշխող , եւ սրբեօրէն Աստուծոյ** :

Անկիւքան եկեղեցին կը խոստովանի թէ , ճշմա-
րիւս Քրիստոսնայնորդ , Հաղորդութեան խորհրդին մէջ
Քրիստոսի Մարմնը եւ Արեւն ճշմարտապէս ինչպէս ստեղծուեալ :

Անկիւքան եկեղեցին «Արձակման***» համար կը

* Երեցական եկեղեցին մկրտութեամբ մեղաց թողութիւն
չընդունիր . քանի որ թէ մենք եւ թէ իւր կարծեցեալ դաշնակի-
ցը այս մասին կը խոնարհիմք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
առջեւ , եւ ընաւ չեմք կրնար ընդունիլ որ մէկը կրնայ առանց մե-
կրտութեան փրկուիլ . զման զի « որ ոչ ծնցի 'ի ջրոյ եւ 'ի Հոգ-
ւոյ , ոչ կարէ մտանել յԱրքայութիւնն Աստուծոյ » « 'ի
ջրոյ » պարոն Քարոզիչներ , « 'ի ջրոյ » . ինչպէս որ « եւ 'ի Հոգւոյ » .
նախ ջրով եւ վերջը Հոգիով , եթէ ոչ « Ուստի խորհրդեալ յԱր-
քայութեանն Աստուծոյ » . Աստուած կը խօսի , եւ մենք կը հաւա-
տանք , իսկ ձեզի կը մնայ պապանձել :

** Երեցականները այս ալ չեն ընդունիր :

*** Երեցական եկեղեցին այս չընդունիր :

**** Երեցական եկեղեցին այս ալ չընդունիր :

հաւատայ , թէ Քահանայն իշխանութիւն եւ հրաման
ունի Աստուծոյ , զղջացողներուն մեղացը թողութիւն
զրուցելու եւ կաթ հրատարակելու . բայց այս զօրու-
թիւնը իբր իր կողմանէ 'ի գործ դնելու չէ , հապա
Քրիստոսի իբր մէկ փոխանորդը . եւ արձակման ա-
մենակն մէկ զօրութիւն մը չունի , երբոր ընդունու-
ղը անպիղծ ըլլայ , եւ Քրիստոսի վրայ ճշմարիտ ու
անկեղծ հաւատը մը չունենայ . . . :

Եպիսկոպոսները , Քահանայները եւ Վարկապ-
ները յատուկ Եկեղեցական զգեստներ կը հագնին* ,
Ժամերգութեան պաշտօն վարած ատենին :

Անկիւքան եկեղեցին Տօնախմբութեան եւ Պահ-
րեր ալ ունի :

Այս եկեղեցին մէկ տարին հարիւր օրի չափ Պահ-
րեր :

Արքայապետ որ սիրելի բնութեցողներս լիսպէս
հանդուեցան հիմա թէ՛ Երեցականները որչափ
որ յարգ մը չունին Եպիսկոպոսական եկեղեցիին
առջեւ , ընդհակառակը Հայաստանեայց եկեղե-
ցին խիստ յարգուած է Եպիսկոպոսական եկե-
ղեցիին . դարձեալ՝ այս նորելուկ Պարոնները
(ինչպէս ըսինք) , որչափ որ պատճառ ունին մե-
զե քարոզելու , նոյնչափ ալ Եպիսկոպոսականաց
վան զի՛ թէ որ մենք 'ի կորուստ դատապար-

* Երեցական եկեղեցին այս չունի :

** Երեցական եկեղեցին այս ալ չընդունիր :

տուած եմք, սուրբ Հաղորդութեան վրայ ունեցած հաւատքովնիս, նոյնչափ ալ Եպիսկոպոսական եկեղեցին. այսպէս ալ ի մասին Մկրտութեան, Չեռնադրութեան, Պաշտամանց, Պահոց, Սրբոց Տոմարութեանց, եկեղեցեաց մէջ դրուած Պատկերաց, Խոստովանանքի, արձակման, և այլն, և այլն:

Հիմայ կը հարցընեմ ամեն անաչառ սրտերուն. միթէ Երկրական Միաօնարները մեզմէ առաւել կարեկցութիւն և գութ ունենալու չէին Եպիսկոպոսական եկեղեցիին վրայ. միթէ անոնց քարոզելու չէին. քանի որ իրենց հոս ներկայացուցած ընթացքնուն նայելով Եպիսկոպոսական եկեղեցին ալ մոլորեալ է. քանի որ Եպիսկոպոսական եկեղեցւոյ անդամները գրեթէ իրենց արինակիցնին է. զարմանք, ձգել իրենց տունը խաւարացեալ, և երթալ օտարին տունը լուսաւորելու. . . . բայց եթէ մեր Պաշտօնը և իւր արբանեակները Եպիսկոպոսական եկեղեցին Քրիստոսի եկեղեցին կը սեպեն, ինչո՞ւ ուրեմն Հայաստանեայց եկեղեցին չեն սեպեր. քանի որ իրենց հոգեկործան կարծած կրօնական դրութիւնները, ինչպէս որ Հայաստանեայց եկեղեցին մէջը կայ, նոյնպէս ալ Եպիսկոպոսական եկեղեցին մէջ կայ. . . . :

Եսոր պատասխանը Պաշտօնին կը յանձնեմք

և կ'իմացնեմք իրեն որ, մէյ մըն ալ 100 միլիոն բողոքականներով մեզի սպառնալիք չընէ. վասն զի ասանկ ընելը չի վայելիր հեղինակութեան, այլ լոկ տկար հեղինակաց միմիայն մխիթարութիւնն է. որոնք երբոր խօսք չունին խօսելու՝ այսպիսի անկարեւոր նիւթերով և յայտարարութեամբ կը լեցընեն աշխատութիւննին:

Հոս արժան կը համարեմք յիշել նաեւ, որ Պաշտօնը, մեր Սրբազնասուրբ Հայրապետին աշխատութեան շատ տեղերը ծուռ հասկընալ ձեւացուցեր, և հապա իւր հասկըցածին նայելով պատասխաններ է. այս ալ անկարեւոր է հեղինակութեան և նախատինք հեղինակի մը. և այս այնպիսի խարդախութիւն մըն է, որ յիրաւի թէ և կը խաբէ խաժամուժը, բայց նաեւ կը յայտնէ այսպիսի խարդախութեան մը ձեռք զարնողին չարասրտութիւնը, և իմաստակութիւնը. այս ըսածս ապացուցանելու համար կը հրաւիրեմ ընթերցողաց մտադրութիւնը մեր Հայրապետին աշխատութեանը 69 երեսին մէջ Նոյեմբերի վրայով ըրած խորհրդածութեանը. և դարձեալ ընթերցողք եթէ այս կարդալէն յետոյ կարդան նաեւ Պաշտօնին յիշեալ մասին վրայ ըրած ծուռ և մերկ խորհրդածութիւնը իւր ճգնութեանը 63 երրորդ երեսին վրայ, պիտի համոզուին ըսածիս

ՄԱՍՆ ՎԵՅՆԵՐՈՐԴ

Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի սուրբ կոյս մա-
րիամայ միածին որդին ըլլալը:

“Իմ Աղաւնիս իմ կատարեալս մեկ է .
իր մօրը մեկ հատիկը, զինքը ծնանողին
ընտրեալն է, :

Երգ. Երգաց. 2. 9:

Իրաւասէր սիրտ մը չի կրնար չին և Նոր
Ստակարանները կարդալ առանց Աշխարհի Փրկի-
չին Էր Տօր Բէ հասկնալ ըլլալը իւր տեսութեանը
հանդիպելու . և առանց որոշելու որ՝ Ներիցա-
կան Սիսիոնարք անպատճառ գաղտնի չարամբ-
տութեամբ այս ճշմարտութիւնը ընդունելու մի-
տում չունին :

Ե. Նոր Ստակարանին մէջ տեղ մը՝ չենք
հանդիպիր որ Ամենօրհնեալ սուրբ Աոյս Մա-
րիամ ուրիշ զաւակ մը ունէր :

Բ. Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս , երբ Գող-
գոթայ լեռը սուրբ Խաչին վրայ էր , իւր մայրը
հոն էր . բայց չենք կարգար բնաւ որ իւր մէկ
ուրիշ եղբայրը հոն էր . այս լոյսի պէս պայծառ
է . վասն զի չի կրնար ըլլալ որ՝ եթէ եղբայր կամ
քոյր ունենար , այսպիսի մէկ միջոցի մը մէջ չի
գտնուէին . չունէր ուրեմն . և զարձեալ , երբ

Փրկիչն Աշխարհի տեսաւ հոն իւր անուշիկ
Մայրը դառն վշտաց զոհեալ , զայն մխիթարելու
համար ցուցուց իրեն Յովհաննէս Առաքեալը .
ան Առաքեալը որ կը սիրէր և ըսաւ . “ ո՛ր կին ,
ահա որդիքո՞ . Յօհ. Գլ. Եւ. 26 : Յիսուս Փրկ-
չիչ այս խօսքը ըսելու չէր , եթէ սուրբ Աոյսը ու-
րիշ զաւակ ունենար . և զարձեալ , այն օրուրնէ-
ետքը՝ սուրբ Աոյսը Յովհաննիսին քովը գնաց ,
“ և ան ժամանակէն աշակերտը անիկայ իր քովը
առաւ ” . Ընդ. 27 . Ես ալ կարեւոր չէր , եթէ
սուրբ Աոյսը ուրիշ զաւակներ ունենար :

Գ. Երբ կատարուեցաւ աշխարհիս փրկու-
թիւնը , երբ Փրկիչն մեր գերեզմանն դրուեցաւ ,
շատերը Անոր գերեզմանը տեսնելու գացին .
բայց հոն ալ չի յիշուիր որ Քրիստոսի եղբայր-
ները գտնուեցան . զարմա՜նք . կարելի է , գուցէ
թէ , եթէ ունէր եղբայրներ Յիսուս , սրտեր-
նին չի դիմացաւ , Անոր խաչուիլը տեսնելու .
բայց իւր գերեզմանը ինչո՞ւ չի գացին . . . ա-
հա այս ալ յայտնի կ'ընէ թէ՝ սուրբ Աոյսն ու-
րիշ որդիներ չունէր :

Դ. Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի յա-
րութիւն առաժ առաւօտուն կանուխ , շատե-
րը իւր գերեզմանը գացին , բայց ոչ թէ իւր
եղբայրները . ի՞նչ տարօրինակ քարասրտութիւն
ունենալու էին անոնք . ի՞նչ ըրած էր իրենց

Քրիստոս , որ այսպիսի կերպով ոչ անոր խաչ ու իւր տեսնելու , ոչ գերեզմանը դրուելը , և ոչ ալ երրորդ օրը (ըստ ժամանակին սովորութեան) անոր գերեզմանին այցելու չեղան : Բայց չէ , Յիսուս ուրիշ եղբայր չունէր , սուրբ Աղսբ ուրիշ զաւակ չունէր , ան իր մօրը մէկ հասակին էր . ասանկ , այո՛ այսպէս պարտիմք հաւատալ , առանց տարակուսի :

Ես չորս դիտողութիւնները աշուրնուս առջև դնելնուս վերջը , ալ չենք կրնար տարակուսիլ որ մեր Հայաստանեայց Առաքելաւորական եկեղեցին այս մասին մէջ ալ ուղղափառ է , և իւր վերջին Սրբազնասուրբ Հայրապետը իրաւամբ պաշտպանած է թէ՛ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Մայրը Ըմենօրհնեալ սուրբ Աղսն Մարիամ , միմիայն Տէրօջը մայրն էր . Տիրամայր , Եստուածամայր էր . Այս ինչպէս առաջ , անանկ ալ մինչև վերջը . Այս բարոյապէս , Այս բնականաբար . Հօր Եստուծոյ ընտրեալը , Հոգւոյն սրբոյ անօթը , միմիայն և աշխարհի Փրկչին ծնողն էր :

Բայց ինչո՞ւ համար Պղատոնն ու իւր արբանեակները միտում չունին այս անհերքելի ճշմարտութիւնը ընդունելու , առանց տարակուսի և առանց խղճի , չեմք մի կրնար ասկից հետեցնել , որ այս Պարոնները վերջապէս

Այլ թեոականութեան պիտի առաջնորդեն՝ առանձնապէս , որք իրենց կը յարին . միթէ բաւական ապացոյց չունի՞ն ասիկայ հաստատելու . միթէ մեր Պղատոնին ճշմարտութեանը մէջ զետեղեալ սա խօսքերը մեր ըսածը չե՞ն մի հաստատեր . « Եւ ուրիշ ինչո՞ւ դուրսէն ինչ Լաւայր և Քոյր բառերուն առիւնէն հասարակ և ընդհանրական գործածութեամբ չէ Մէկ Հօր մի մօր զաւակներ համարէ » : Պղատոն իւր այս պարբերութեամբ կ'ուզէ ըսել թէ՛ « Եւր Ատակարանի մէջ յիշուած «Քրիստոսի եղբայրները » հարկաւ պարտիմք « հասարակ և ընդհանրական » գործածութեամբ հասկընալ , այսինքն՝ « մէկ Հօր մի մօր զաւակներ » : Հիմայ կը հարցնեն՝ ամեն լուսաւորեալ ընթերցողաց , այս պարբերութեամբ մեր Պղատոնը բաւական զօրաւոր կերպով չէ՞ յայտներ իւր անկրօնական դաղափարը : Եթէ իւր ըսածին պէս սուրբ Ըւեռարանին մէջ « Եղբայր » կամ Քոյր բառը հասկընանք , հարկաւ պիտի ըսենք , որ Քրիստոս ալ իւր եղբայրներուն հետ ի միասին « մէկ Հօր » զաւակ էր , այսինքն՝ Յովսէփայ , ոչ թէ բարոյապէս՝ այլ բնականաբար և Ֆիլիքս քաբար . ասկից առաւել ի՞նչ սոսկալի հայհօյութիւն կրնայ ըլլալ . և ասկից առաւել ի՞նչ հարկ ուրիշ փաստեր փնտրուելու , որ Երկրցական Միսիօնարք՝ նման մեր Պղատոնին անկրօն

են, և մեծ փափաք ունին իրենց հետևողները անկրօնութեան հասցընելու . . .

Բայց թող գիտնան, որ այն Եհեղ Էսկը, Ճշմարտութեան և Քրիստոնէութեան ահարկու Պաշտպանը, անշուշտ շուտ կամ ուշ գլերենք պատուհասելով, իւր արդար վրէժը պիտի առնէ :

ՄԱՍՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.

Հայաստանեայց Լուսաւորչական Եկեղեցւոյն իրաւունքները՝ ի մասին Եպիսկոպոսաց եւ Եպիսկոպոսացոյն (վարդապետաց) ամուրիութեան :

Եյս մասին թէեւ մեր Արքայնասուրբ Հայրապետը ընդարձակօրէն փաստաբանած և հաստատած է, բայց և այնպէս արժան սեպեցինք մենք ալ յայսմ մասին մէկ քանի գիտողութիւններ նշանակել :

Ե.

« Բայց չամուսնացածներուն ու որբեայրիներուն կ'ըսեմ. աղէկ է անոնց՝ թէ որ ինծի պէս կենան. Հապա թէ որ ժուժկալութիւն չունին, թող ամուսնանան » Ե. Սորն. Ի. 8—9 :

Հոս Արքայնաս Պօղոս Եւաքեալ նախադաս կը սեպէ կուսակրօնութիւնը, և յայտնի կ'ընէ թէ՛ ան որ անժուժկալ է, պարտի ամուսնանալ :

Երբ Հայաստանեայց Լուսաւորչական եկեղեցին իրաւունք չունի՝ մի պարզապէս ըսելու, ան որ կ'ուզէ Եկեղեցւոյ պաշտօնեայ ըլլալ, աղէկ կ'ընէ եթէ Պօղոս Եւաքեալին պէս կուսակրօն ըլլայ. իսկ եթէ չունի ժուժկալութիւն՝ թող ամուսնանայ. միայն թէ ան որ կրնայ կուսակրօն մնալ, կրնայ նաեւ Սարգապետութիւն և Եպիսկոպոսութիւն ընել. վասն զի՝ Սարգապետը և Եպիսկոպոսը, պարտին ժուժկալութիւն ունենալ, որ կարենան իրենց պաշտօնը լիապէս և ըստ օրինի վարել. վասն զի՝ Սարգապետը և Եպիսկոպոսը Հայոց Եկեղեցւոյն շատ պաշտօններ ունին ի գործ դնելը. անանկ որ՝ եթէ ամուսնանան, անհնար պիտի ըլլայ իրենց հոգևոր պաշտօններնուն մէջ ըստ օրինի մնալ. վասն զի՝ « ամուսնացածը աշխարհիս բաները կը հոգայ, թէ ինտո՞ր իր կնիկնը հաճելի ըլլայ » Ե. Սորն. Ի. 33 : Եւ հետեւաբար շատ անգամ պիտի ստիպուի իւր հոգևոր պաշտօնը իւր կնիկնը կամացը զոհելու, մեծաւ մեծ վնաս պատճառելու եկեղեցիին, և նախապէս իւր անձին, վասն զի՝ Հայոց Եկեղեցւոյն պայմանն աս է թէ՛ ան որ Սարգապետ կամ Ե.

պիսկոպոս է, պարտի երթալ ուր որ հարկ ըլլայ, առանց տրանջարու և պատճառներ մէջ բերելու. մասնորոյ աղէկ է անոնց չամուսնանալ. . . . Բայց ան որ կ'ուզէ ամուսնանալ և միանգամայն Եկեղեցիին ծառայել, աղէկ կ'ընէ. միայն թէ անանկը Քահանայ կրնայ ըլլալ, որով զգուշարութիւններ չունենար իւր պաշտօնին մէջ կատարեալ գտնուելու ամուսնացեալ ըլլալովը. ըստ որում Քահանայք ստիպեալ չեն տեղափոխութիւն ընել ստէպ ստէպ:

Բ.

Յայտնի է որ՝ սուրբ Գրոյց հակառակ չէ կուսակրօնութիւնը, և մանաւանդ նախապատիւ է. «բայց իմ գաղտնիս նայելով աւելի երանելի է, թէ որ անանկ կենայ. և կարծեմ թէ ես ալ Եստուծոյ հոգին ունիմ», Ե. Կորն. Ի. 40: Եւս Եւաքեալը աւելի, երանելի կը կոչէ անոնք, որ չեն ամուսնանար. հետեւաբար կուսակրօնութիւնը Եւետարանին ոչ թէ միայն կամացը հակառակ չէ, այլ ևս առաւել յարմար է. մասն զն՝ Եւետարանը ան բանը որ Եստուծոյ կամաց աւելի հաճելի է, զայն նախապատիւ կը սեպէ. և որովհետեւ կուսակրօնութիւնը նախապատիւ կը սեպէ Եւետարանը, ապա ուրեմն Եստուծոյ կամքն է կուսակրօնութիւնը, և հետեւաբար Հայաստանեայց Լուսաւորչական Ե-

կեղեցին իւր այս մասին մէջ բռնած ընթացքովը չէ թէ միայն Եստուծոյ կամաց դէմ գործած կ'ըլլար, (ըստ յիմարարանութեան Պղատոնին և իւր արբանեակներուն) այլ նաև առաւել ևս Եստուծոյ կամքը ի գործ դրած կ'ըլլայ:

Երբ Եստուած նախապատիւ կը սեպէ կուսակրօնութիւնը, և երանելի կը սեպէ կուսակրօնները, ուրեմն ինչ խնդիրութիւն է ելլել և Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն այս ընթացքին դէմ զինել. կերեւայ թէ՛ մեր Պղատոնը մասնաւոր համակրութիւն մը ունի անժողկալութեան, և հակակրութիւն կուսակրօնութեան:

Գ.

Հայաստանեայց Լուսաւորչական Եկեղեցին մեծ իմաստութեամբ և խոհեմութեամբ կը պաշտպանէ Սարգապետաց և Եպիսկոպոսաց կուսակրօնութիւնը, և իրաւացի կերպով կուսակրօնութիւն կը պահանջէ ամեն անոնցմէ, որոնք Սարգապետ կամ Եպիսկոպոս ըլլալ կ'ուզեն. ինքը շատ ուրիշ պատճառներէն ի վատ, երկու զխաւոր և իրաւացի պատճառներ ունի, նկատմամբ իւր եկեղեցական կացութեանը:

1. Յայտնի է որ Հայաստանեայց Լուսաւորչական եկեղեցին շատ զիւրութիւն տուած է ամեն անոնց, որոնք ջերմ քրիստոնէալայիկ և ռանգով կը փախաբքին եկեղեցիին մէջ ծառայե-

լու, և երբէք չի պահանջեր այնպիսիներէն ճշմարիտ հաւատք առ Քրիստոս, և եկեղեցական արտաքին ուսումներէն ՚ի զատ ուրիշ որ և իցէ զխուժիւններ. Եւ ըստ որում Քրիստոսի եկեղեցին է; ամեն մարդ ազատ է անոր մէջ ծառայելու. միայն թէ Եկեղեցին ապահով ըլլալու է անոնց ուղղամտութեանը, Մտուած պաշտութեանը, և ճշմարիտ Քրիստոնէութեանը: Երդ քանի որ այս է միայն Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցւոյն ամեն պահանջմունքը Իրեն մէջ ծառայելու փափաքողներէն, և քանի որ ամեն Քրիստոնէի համար մեծ դժուարութիւն մը չի կայ անոր մէջ պաշտօնեայ մը ընդունուելու. ապա ուրեմն եկեղեցին պարտ էր, վայելուչ էր, և միանգամայն անշուշտ հարկաւոր էր, պաշտօնեայները՝ որոնք պիտի ծառայեն Մտուածոյ տաճարին, և ընդհանուր եկեղեցիին մէջ իրարմէ տօրբեր ըլլային, պաշտօնով, պարտականութեամբ և կաշուութեամբ:

Երդ խորհինք մէյնը մի պիտի ուզէր Քահանայ ըլլալ, փոխանակ Սարգսպետ կամ Եպիսկոպոս ըլլալու եթէ մէկ կնճիռ մը չըլլար յաղթելու, եթէ միօրինակ ամեն պաշտօնեայ ամուսնանալու ըլլար. և ի՞նչ կնճիռ մը բաց ՚ի ասիկց կրնար գտնուիլ, որով եկեղեցին զուրկ

կ'ըլլար Քահանաներէ. և դարձեալ այսպիսի մէկ կնճիռ մը՝ չի պիտի բաւ ըլլար որոշելու ճշմարիտ Զերմեւանդները, որոնց շարունակ կալօտ է եկեղեցի մը. և առանց որոնց խիստ դժուար են եկեղեցական աշխատութիւնները, յառաջ չի տարուիր այնպիսի աշխատութիւններ, որոնց ոչ որ ձեռնամուխ կ'ըլլայ բաց ՚ի Զերմեւանդ քրիստոնեայէ մը. . . . Փառք վերին Տեսչութեան, որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն համար մինչև ցարդ այսպիսի Զերմեւանդ անձինք չենք պակասած:

2. Հայաստանեայց եկեղեցւոյն այս մասին բռնած ընթացքին երկրորդ պատճառն է, դիւրութեամբ յառաջ տանել Եկեղեցական դժուար գործքերը, առանց մեծ նեղութիւն պատճառելու ամեն անոնց, որոնց յանձնուած են այն աշխատութիւնները. արդ հարկաւ կարելոր է որ այնպիսի անձինք ուրիշ խորհուրդներով բեռնաւորեալ չըլլային, որ կարենային իրենց ամեն կարողութիւնը լոկ եկեղեցիին համար ՚ի գործ դնելու:

Խորհինք հիմայ անգամ մը թէ՛ մէկը որ ամուսնացեալ է, որքան ժամանակ, որքան կարողութիւն, որքան խորհուրդ կրնայ ընծայել ուրիշ առարկայի մը կամ գործի մը վրայ. և որքան դառն պիտի ըլլար Սարգսպետի մը կամ

Եպիսկոպոսի մը վեճակը եթէ Եկեղեցական զանազան աշխատութեանց մէջ պարտաւորէր ըսց 'ի ինքըզինքէն , մէկ տեղէն միւս տեղ , երբեմն անապատները , երբեմն քաղաքները տանէր , պտղացընէր իւր ընտանիքը • միթէ հնարուող էր որ ասանկով անոնք Եկեղեցիին իրենցմէ պահանջած պաշտօնները ըստ օրինի կատարէին • Թող ընթերցողք խորհին , և եթէ չամչնար մեր Պաշտօնը մեր եկեղեցին այս մասին պոխալակելու , իւր տեղը մենք կ'ամչնանք :

ՄԱՍՆ ՈՒԹԵՐՈՐԴ.

Գրքին անունը խաբեական մեւ մը ընկար .

Ե.

Արեւայ թէ մեր Պաշտօնին իւր ճշմու. Թեանը անունը « Բարի մարդ և Բարի բռնապետ » զընելուն պատճառը , պարզամիտ հատարակութիւնը խաբելու համար է • ըստ որում շատ կան անանկներ , որոնք չի պիտի կրնան որոշել թէ որն է իրական « Բարի մարդ և Բարի բռնապետ » , և . հետևաբար զխմակաւորը իրականի տեղ , չարք բարիի փոխանակ պիտի ընդունին և թուեաւոր .

ուին • • • • Թող զիտման ընթերցողք , որ այս խաբեական ընթացքը սեպհական է Պաշտօնին և իւր արբանեակներուն :

Բ.

Յիմարանցի յիմարներուն մէջ շատ անգամ տեսնուած են անանկներ , որոնք ջերմ եռանդ մը ունին ուրիշ մը տեղ անցնելու • յիմար կայ որ ինքըզինքը մեծն Եղեքսանդր կը կոչէ • ուրիշ մը Մովսէս մարգարէ , և այլն • ասանկ ալ մեր Պաշտօնը կուզէ որ իւր ճշմութիւնը « բարի մարդ և բարի քրիստոնեայ » կոչուի :

ՄԱՍՆ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

Հեղինակին անունը գրքին վրայ չի գտնուիլ վախկոտութեան եւ փախուստի ճամբայ է :

Ե.

Ան որ ճշմարտութիւն կը պաշտպանէ , համարձակ և ճակատաբաց պարտի ըլլալ • իսկ անոր հակառակ ընթացք ունեցողը , հարկաւ վախկոտ մըն է , և ինքըզինքը ազատելու համար է որ ինքըզինքը կը ծածկէ :

Բ.

Իրենց պաշտպանածին վրայ տարակոյս ու

նեցողներն ալ այս վատութեանը յանձնառու
կըլան:

Գ.

Այսպիսի հեղինակներէն դրագիտական պատ-
մութիւնն ալ զրկանք կը կրէ. ըստ որում երբ
հարկը լըաց ամենուն սեպհական գրութիւնները
հաւաքել, և զատ զատ իրենց հեղինակին անու-
նովը հրատարակել, ան ստեղծ անստեղծ հեղե-
նակութիւնները, անստեղծ հեղինակաց ի՞նչպէս
պէտք են բաժնիկ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line at the bottom of the page.

ԱԶԴ

Ազգայնոց գիտելի ըլլայ, որ մենք
մեր ներկայ աշխատութիւնը պիտի
կարենամք չորս տետրակով լրացը-
նելու հետզհետէ և շուտով, միայն
թէ՛ կը խնդրենք որ Ազգայինք ալ
մեր աշխատութիւնը արդիւնաւոր
ընելու համար՝ այս մասին մէջ մե-
զի օգնական ըլլան, որով և մենք մեր
կողմանէ երախտապարտ պիտի ըլ-
լանք իրենց։

0026142

>> Ազգային գրադարան

NL0026172

